

Beata Pietraszek¹

Katedra Polityki Społeczno-Gospodarczej i Ekonomiki Regionalnej
Politechnika Koszalińska

Ewa Dłubakowska-Puzio²

Katedra Marketingu i Badań Marketingowych
Politechnika Koszalińska

ANALIZA SWOT OBSZARÓW WIEJSKICH POLSKI JAKO PAŃSTWA CZŁONKOWSKIEGO UNII EUROPEJSKIEJ

SWOT ANALYSIS OF POLISH RURAL AREAS IN THE LIGHT OF POLISH MEMBERSHIP IN THE EUROPEAN UNION

Wstęp

Świadomość regionalnego zróżnicowania Polski, a zwłaszcza jej obszarów wiejskich jest powszechna. W literaturze dotyczącej tej problematyki pojawiło się wiele rozmaitych koncepcji operujących odmienną liczbą wyróżnianych jednostek, przyjmujących najczęściej nazwę regionów lub makroregionów, których ilość w zależności od przyjętych kryteriów waha się od 7 do 12.

Na podstawie kryterium związanego z typem organizacji produkcji rolnej (struktura agrarna, udział działalności rolniczej w kreowaniu dochodów gospodarstwa domowego) obszary wiejskie Polski można podzielić na trzy typy [www.stat.gov.pl], które w sposób bardziej szczegółowy dzielimy na pięć jednostek.

Pierwszym jest Megaregion I, który obejmuje województwa: podkarpackie, małopolskie, świętokrzyskie i śląskie. Gospodarstwa rolne tego megaregionu są rozdrobnione. Przeciętna wielkość obszarowa gospodarstw waha się między 2,5 ha, a 4,0 ha w poszczególnych województwach. Natomiast udział wiejskich gospodarstw domowych utrzymujących się głównie z rolnictwa waha się od ok. 7,0% w regionie Bielska i Katowic do 31,0% w regionie Przemyśla. Jednakże w omawianym megaregionie udział wiejskich gospodarstw domowych utrzymujących się głównie z rolnictwa wynosi średnio tylko ok. 25%. Pozostałe 75% wiejskich gospodarstw domowych utrzymuje się głównie z pracy poza rolnictwem, emerytur i rent, w tym częściowo z emerytur i rent rolniczych.

---

¹ dr, Katedra Polityki Społeczno-Gospodarczej i Ekonomiki Regionalnej, Politechnika Koszalińska, ul. Kwiatkowskiego 5E, 75-343 Koszalin, tel. (094) 3439162, e-mail: maja.tamara@wp.pl

² dr, Katedra Marketingu i Badań Marketingowych, Politechnika Koszalińska, ul. Kwiatkowskiego 5E, 75-343 Koszalin, tel. (094) 3494163.

Kolejnym jest Megaregion II, który obejmuje województwa: warmińsko-mazurskie, pomorskie, zachodniopomorskie, lubuskie, dolnośląskie i opolskie. Rolnictwo znamionuje się tu dużym udziałem wydzierżawionej użytkownikom prywatnym ziemi po pegeerowskiej. Megaregion charakteryzuje się skupiskami dawnych pracowników PGR, obecnie w dużej części bezrobotnych. Społeczność tych terenów prezentuje dużo niższy poziom wykształcenia niż pozostała ludność wiejska. Obniżone przez bezrobocie dochody rodzin zmniejszają popyt, utrudniają powstawanie i działalność lokalnych firm. Tym samym zasilanie przez podatki budżetów samorządowych jest niewielkie, podczas gdy wydatki socjalne są i powinny być tu znaczące. Dla zapoczątkowania rozwoju gospodarczego tych obszarów niezbędne jest stworzenie warunków sprzyjających napływowi kapitału. Powinien nastąpić skok w rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej, by mógł tu napłynąć kapitał zewnętrzny.

Ostatnim jest Megaregion III, który obejmuje województwa: wielkopolskie, kujawsko-pomorskie, mazowieckie, podlaskie, lubelskie i łódzkie. Rolnictwo tego regionu jest relatywnie najbardziej zrównoważone pod względem ekonomicznym, ekologicznym, demograficznym i społecznym. Znajduje się tu 2/3 ogółu gospodarstw kraju. Nie mniej niż 400 tys. gospodarstw rolnych megaregionu będzie zapewne charakteryzować się relatywnie dużą zdolnością adaptacji do zmieniających się warunków gospodarowania.

Diagnoza stanu uwarunkowań rozwojowych obszarów wiejskich i rolnictwa oraz aktualnego stanu zróżnicowań megaregionów i wchodzących w ich skład województw dowodzi, że zróżnicowania regionalne nie odbiegają od przeciętnych zróżnicowań w obrębie poszczególnych krajów UE. Problem zróżnicowania wiejskiej Polski, to jednak nie tylko kwestie związane z charakterem i stopniem rozwoju rolnictwa, ale przede wszystkim sprawa kompleksowo potraktowanego rozwoju obszarów wiejskich.

Opracowanie, mimo wskazanych powyżej różnic poszczególnych regionów, ma na celu podjęcie próby ukazania mocnych i słabych stron polskich obszarów wiejskich jako całości oraz zidentyfikowania szans i zagrożeń, jakie dla nich występują. Analiza uwzględnia pożądane kierunki ewolucji polskiego rolnictwa w wyniku członkostwa w Unii Europejskiej. Ciągłe głosy na temat słabości oraz swoistego zacofania obszarów wiejskich każą się zastanowić, na ile polska wieś jest w stanie odpowiedzieć na potrzeby współczesnego rynku, przemiany gospodarcze, czy jest w stanie sprostać wymaganiom oraz konkurencji na Jednolitym Rynku. Te pytania stają się głównym problemem poniższych rozważań, co bezsprzecznie współgra z aktualnością podjętego tematu.

Przemiany struktury obszarowej obszarów wiejskich w Polsce

Problem zróżnicowania wsi polskiej to jednak nie tylko kwestie związane z charakterem i stopniem rozwoju rolnictwa, ale w znacznej mierze sprawa kompleksowo potraktowanego rozwoju obszarów wiejskich.

Trwałość regionalnego zróżnicowania rolnictwa oraz wykorzystanie szans na rozwój nakazuje potrzebę ciągłego opracowywania stosownych strategii i programów rozwoju w całej złożoności struktur i uwarunkowań na poziomie krajowym, makroregionalnym, regionalnym i lokalnym. Strategie te winny uwzględniać jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej, ale też możliwości rozwoju innych sektorów i absorpcji zasobów pracy rodzin rolniczych [Hałasiewicz i Kaleta 2000].

Rolnicza orientacja nadal stanowi szansę na rozwój wsi w wielu regionach zwłaszcza województwa wielkopolskiego, kujawsko-pomorskiego i opolskiego. Taka szansa stoi także przed wieloma rejonami z innych województw, aczkolwiek w szerszym zakresie będzie to trudne w przypadku województwa lubuskiego, śląskiego, małopolskiego czy podkarpackiego. Orientacja rolnicza (zapewne z przymusu) daje szansę także regionom o mniej sprzyjającej waloryzacji przestrzeni rolniczej, za przykład może służyć województwo podlaskie, w którym zarysowuje się wyraźna specjalizacja (mleczarstwo, ale i sadownictwo).

Strategie regionalne i lokalne powinny orientować się na pełne spożytkowanie zasobów produkcyjnych rolnictwa, upatrując szans nie tyle w naśladowaniu struktur o wyższym wskaźniku rozwoju rolnictwa, co raczej w maksymalnym wykorzystaniu regionalnych i lokalnych odrębności. Nawet regiony z rolnictwem w stanie regresu, jak województwa południowej części Polski, mogą, m.in. przez nasilenie obrotu ziemią, wprowadzenie ładu przestrzennego, rozwój wielofunkcyjny oraz właściwą orientację produkcyjną gospodarstw, uczynić z rolnictwa ważny sektor gospodarczy dla wielu miejscowości, gmin.

Analiza SWOT obszarów wiejskich i rolnictwa w Polsce

W świetle nowej sytuacji gospodarczo- społecznej, jaką przyniosło wstąpienie Polski w strukturę Unii Europejskiej, podjęta została próba przeprowadzenia analizy silnych i słabych stron polskich obszarów wiejskich i rolnictwa na tle szans i zagrożeń dla sektora. Wyniki analizy przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Analiza SWOT obszarów wiejskich i rolnictwa w Polsce
Table 1. The SWOT analysis of rural areas and agriculture in Poland

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- duży, nie w pełni wykorzystany areal ziemi rolniczej i duże zasoby	- wysoki poziom bezrobocia i bezrobocie pokoleniowe,

<p>względnie taniej siły roboczej, a tym samym niskie koszty jednostkowe pracy i ziemi,</p> <ul style="list-style-type: none"> - przewagi komparatywne w sektorach i kierunkach produkcji o wysokich nakładach pracy i ziemi, - przewagi cenowe produkcji rolnej w pierwszych latach członkostwa w UE, - stosunkowo korzystna struktura wiekowa mieszkańców wsi- wysoki odsetek ludzi młodych, - duże skupiska ludności na obszarach wiejskich mimo migracji do miast, - niski stopień specjalizacji dający dużą elastyczność zmian kierunku produkcji, - względnie dobry stan gleb w Polsce, - korzystne warunki dla rozwoju turystyki, - postępująca modernizacja sektora przetwórczego, - duże zaplecze surowcowe przetwórstwa, - sąsiedztwo rynków zbytu- rynku krajów wschodnich, jednolitego rynku europejskiego, - zdobyte doświadczenia w pozyskiwaniu środków z funduszy przedakcesyjnych (SAPARD) i pierwsze efekty korzystania z funduszy strukturalnych, - rozpoczęcie procesu dopłat dla rolnictwa, 	<ul style="list-style-type: none"> - niska mobilność ludności wiejskiej, - słaby poziom wykształcenia mieszkańców wsi, - brak kapitału i zdolności kredytowej w rolnictwie i na obszarach wiejskich, - ograniczona możliwość zatrudnienia poza rolnictwem, - słabo rozwinięta infrastruktura społeczna (szkoły, instytucje kulturalne) oraz infrastruktura techniczna (wodociągi, kanalizacja, gazyfikacja), - niewysoka atrakcyjność inwestycyjna obszarów wiejskich, - słaba integracja pionowa i pozioma w sektorze rolno- spożywczym i małe skłonności do wspólnych działań, - słaby marketing i kadra menedżerska w małych zakładach przetwórczych, - powiększające się dysproporcje w dochodowości pomiędzy małymi i wielkoobszarowymi gospodarstwami, - zróżnicowanie rozwoju regionów, - niekorzystna struktura gospodarstw.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - objęcie Polski funduszami strukturalnymi, - objęcie polskiego rolnictwa Wspólną Polityką Rolną (WPR) [Sikorska 2000], - reforma WPR- odejście od wsparcia intensyfikacji produkcji oraz zwiększenie swobody podejmowania decyzji produkcyjnych, - rozwój pozarolniczej działalności na obszarach wiejskich- wsparcie z funduszy strukturalnych dla tego typu działań, - dywersyfikacja działalności rolniczej, - duży wewnętrzny rynek zbytu na 	<ul style="list-style-type: none"> - rozbieżność priorytetów rozwoju obszarów wiejskich i polityki rolnej między rozwiniętymi państwami UE a Polską, - obniżenie wsparcia rolnictwa europejskiego w wyniku negocjacji WTO, - ograniczona możliwość poprawy wykształcenia ludności wiejskiej przy ubogiej infrastrukturze społecznej, - szybki rozwój produkcji rolnej w krajach o niskich kosztach produkcji, - konieczność poniesienia dużych wydatków w krótkim czasie na dostosowania do standardów unijnych,

<p>obszarach wiejskich powiązany z potencjalnym wzrostem siły nabywczej,</p> <ul style="list-style-type: none"> - duży jednolity rynek zbytu UE, - zmiana oczekiwań ludności w UE w zakresie funkcji społecznych rolnictwa na korzyść rolnictwa wielofunkcyjnego, - zmiana oczekiwań konsumentów w zakresie metod produkcji na korzyść ekstensywnych, przyjaznych środowisku, zdrowiu i dobrostanowi zwierząt [Stasiak 2000], - preferencje polskich konsumentów wobec polskiej żywności, - stopniowa adaptacja technologii i metod zarządzania z UE, - przeniesienie aktywności ekonomicznej na obszary wiejskie, - wzrost zainteresowania obszarami wiejskimi jako miejscem spędzania wolnego czasu, np. agroturystyka, - otwarcie JRE dla polskich producentów żywności ekologicznej, tradycyjnej, regionalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> - konkurencja produktów z JRE.
--	--

Źródło: opracowanie własne

Powyższa analiza pozwala wysnuć następujące wnioski:

1. Problemy społeczne i gospodarcze polskiej wsi wynikające z wysokiego bezrobocia, słabo rozwiniętej infrastruktury społecznej, zapóźnień w rolnictwie oraz innych czynników, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych, wymagają podjęcia działań na rzecz zapewnienia alternatywnych źródeł dochodów, poprawy infrastruktury społecznej wsi oraz rozbudowy infrastruktury technicznej. Niezbędne jest zwiększenie aktywności społecznej na rzecz wspólnych działań służących poprawie warunków i jakości życia na wsi.
2. Mocne strony sektora rolnego wskazują na duży potencjał rozwojowy i możliwości konkurowania polskiego rolnictwa na jednolitym rynku unijnym. Dlatego też, celowym jest wspieranie konkurencyjności rolnictwa poprzez poprawę efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych oraz wzmocnienie rozwoju instytucjonalnego, kształtującego warunki sprzyjające aktywności gospodarczej rolników. Ponadto, biorąc pod uwagę słabą integrację pionową i poziomą w sektorze, należy zwrócić szczególną uwagę na wspieranie koncentracji

podażą, zwiększenie udziału rolników w rynkach hurtowych oraz aktywizację współpracy naukowych jednostek badawczych z rolnikami.

3. Duże szanse dla rozwoju wsi i rolnictwa wynikają z dużych inwestycji w przetwórstwie rolno-spożywczym w ostatnich latach, co umożliwiło znaczącą modernizację technologii produkcji w sektorze żywnościowym. Mimo już osiągniętego postępu poprawa konkurencyjności przetwórstwa wymaga nadal wsparcia ze środków publicznych. Analiza szans i zagrożeń wskazuje, iż dalszy rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego powinien iść w kierunku poprawy jakości oraz bezpieczeństwa żywności.
4. Znaczące będą dla polskiej wsi postępujące zmiany demograficzne. Według statystyk GUS przewiduje się, że w 2020 [Prognoza... 2004] roku liczba ludności na wsi w wieku emerytalnym będzie wynosiła około 3 mln osób, a w miastach 5,5 mln. Osoby z tej grupy wieku będą stanowiły około 19% w strukturze ogółu ludności wiejskiej, gdy w miastach 25%. Zmianie liczebnej ulegać będzie również zbiorowość osób w wieku produkcyjnym. Ten spadek będzie szczególnie znaczący w miastach. Tam w latach 2010-2020 średniorocznie z grupy osób w wieku produkcyjnym ubywać będzie około 201 tys. osób, podczas gdy na wsi taka tendencja będzie daleko słabsza (średnioroczny ubytek wyniesie zaledwie 3 tys. osób). W konsekwencji tych procesów pewnemu zmniejszeniu ulegną różnice pomiędzy miastem a wsią w liczbie osób w wieku produkcyjnym. W 2020 roku będzie ich na wsi około 9 mln, a w miastach 13 mln. Jednak na wsi w opisywanym dziesięcioleciu wśród ludności w wieku produkcyjnym średniorocznie o około 5 tysięcy zwiększać się będzie zbiorowość w wieku produkcyjnym niemobilnym (45-59/64 lata).
5. Zmniejszanie zatrudnienia w rolnictwie w dużym stopniu będzie powiązane z tendencjami przemian w strukturze agrarnej, chociaż należy przewidywać, że zmiany zachodzące w jej obrębie będą następowały wolniej, niż odchodzenie ludności z rolnictwa, ze względu na niechęć do wyzbywania się ziemi, nawet przy relatywnie wysokich dochodach ze źródeł pozarolniczych.
6. Jeśli będą kontynuowane obecne trendy w kierunku i tempie zmian agrarnych, można przewidywać, że w 2020 roku będzie około 1700 tys. indywidualnych gospodarstw rolnych (a zatem około 10% - 15% mniej, niż obecnie), lecz o znacznie silniej spolaryzowanej strukturze obszarowej i dużym zróżnicowaniu regionalnym. Jeżeli utrzyma się dotychczasowa tendencja w narastaniu liczby

jednostek o obszarze 1-2 ha, ich zbiorowość w 2020 roku wyniesie 680 tys. i będzie stanowić około 40% ogółu gospodarstw rolnych. Ten czynnik spowoduje, że średni obszar użytków rolnych w rolnictwie indywidualnym utrzyma się na stosunkowo stabilnym poziomie i będzie wynosił około 9 ha UR (obecnie 8,3 ha). Wyłączenie z grona gospodarstw rolnych jednostek o obszarze od 1 do 2 ha UR automatycznie spowoduje, że średni obszar pozostałych gospodarstw wzrośnie do 14 ha UR. Najmniejsze obszarowo gospodarstwa łącznie będą obejmować tylko 6% z całej powierzchni użytków rolnych, gdy w gospodarstwach o obszarze 20 ha i więcej znajdować się będzie około 63% ogólnego areалу. Przewidywana polaryzacja obszarowa gospodarstw i koncentracja gruntów w jednostkach największych następować będzie w wyniku kurczenia się zbiorowości z grup obszarowych od 3 do 20 ha UR.

7. Preferencje w polityce rolnej, a zwłaszcza wspieranie nierolniczej działalności gospodarczej, uruchamianie programów rolno-środowiskowych itp. sprzyjają dywersyfikacji funkcji gospodarstw rolnych i wzmacnianiu małoobszarowych jednostek [Woś 2000].
8. Przy wzrastających cenach ziemi rolniczej powiększy się znaczenie dzierżaw. Dotychczas rola dzierżaw w kształtowaniu struktury gospodarstw rolnych w Polsce była stosunkowo niewielka i silniej zaznaczała się jedynie na terenach popegeerowskich w związku z działalnością Agencji Nieruchomości Rolnych. Przewidywania związane z powiększaniem się zainteresowania dzierżawami w naszym kraju należy wiązać z dość powszechną niechęcią właścicieli do wyzbywania się posiadanego majątku i brakiem motywacji dzierżawców do inwestowania w nie swoje grunty (zazwyczaj utrzymywane w niskiej kulturze rolnej). Takie postawy ulegać będą zmianie w związku z wprowadzaniem w Polsce, bardzo korzystnym z punktu widzenia dzierżawcy, prawnym usankcjonowaniem jego dostępu do programów wspierania wsi i rolnictwa i traktowaniem go na równi z właścicielami gruntów w dopłatach bezpośrednich.
9. Przejmowanie pozytywnych wzorców unijnych w ramach praktyk zarządzania gospodarstwami rolnymi na zasadzie efektu naśladownictwa wspierane jest dodatkowymi możliwościami pozyskiwania środków finansowych dla polskiej wsi w ramach wsparcia wspólnotowego (Europejski Fundusz Gwarancji i Orientacji Rolnej), co otwiera zdecydowanie szersze możliwości rozwoju polskich obszarów wiejskich.

Podsumowanie

Przedstawiona analiza wskazuje na możliwe kierunki, ale także uwarunkowania zmian, jakie będą zachodzić na polskiej wsi w ciągu najbliższych kilkunastu lat. Podkreślić należy, że będzie to okres występowania zarówno pozytywnych jak i negatywnych procesów. W ciągu tego okresu na polską wieś będzie rocznie kierowane ok. 2,5 mld euro środków unijnych przeznaczonych na rozwój wsi (bez środków na Wspólną Politykę Rolną). Łącznie ze współ finansowaniem krajowym oznacza to dostępne środki na poziomie ponad 3 mld euro. Po uzupełnieniu tych funduszy o wkład własny inwestorów, możliwe będzie dysponowanie środkami na poziomie 4,5-4,9 mld euro rocznie. Pozwoli to zdecydowanie zmienić obraz obszarów wiejskich, w tym poziom infrastruktury technicznej oraz jakość potencjału wytwórczego w rolnictwie, jak i w całym agrobiznesie. Oznacza to bowiem, że wieś i gospodarstwa rolne będą dysponować kilkakrotnie większymi zdolnościami inwestycyjnymi, niż ma to miejsce obecnie. Należy przewidywać w wyniku przeprowadzonej analizy SWOT, że środki te powinny w pierwszej kolejności być kierowane na tworzenie nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich i po drugie na poprawę konkurencyjności gospodarstw rolnych w następstwie postępującej ich koncentracji oraz modernizacji technicznej. Procesy te są nierozdzielnie ze sobą powiązane, dlatego nie można zakładać znaczącej koncentracji obszarowej bez zapewnienia miejsc pracy dla ludności rolniczej, zwłaszcza tej o zerowej krańcowej wydajności pracy. Z drugiej strony analiza wskazuje na procesy, które będą utrudniać realizację przyjętych zamierzeń. Do takich niewątpliwie należy zaliczyć dalsze ograniczanie, zwłaszcza po 2013, wydatków na rolnictwo, w tym Wspólną Politykę Rolną. Reforma WPR z 2003 roku zakładała stabilizację wydatków na rolnictwo oraz ich stopniową realokację w ramach I i II filaru WPR. Dalsze zmiany, jakie mogą nastąpić w kolejnym okresie programowania (2014 - 2020) nie są obecnie znane, co istotnie ogranicza możliwość określenia celów i priorytetów także dla Polski. Należy jednak zakładać dalsze ograniczanie wydatków na rolnictwo i obszary wiejskie. Za takim kierunkiem zmian przemawiają, co najmniej trzy względy:

- coraz powszechniejsza krytyka efektów WPR w obecnym kształcie,
- potrzeba zwiększenia wydatków na WPR po akcesji nowych krajów o dużym udziale rolnictwa (Bułgaria, Rumunia, Chorwacja, Turcja),
- zaawansowane negocjacje w sprawie liberalizacji handlu światowego w ramach WTO.

Literatura

- Dąbkowski W. (1999): Próba usystematyzowania i scharakteryzowania zbiorowości ekspansywnych gospodarstw rolnych na tle ogółu gospodarstw rolnych w Polsce. IRWiR PAN, Warszawa.
- Duczowska-Małysz K. (1998): Rolnictwo - wieś - państwo. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Frenkel L. (1997): Struktura ludności i gospodarstw domowych według źródeł utrzymania. [W:] Powszechny spis rolny 1996. Ludność związana z rolnictwem, cz. 11. GUS, Warszawa.
- Golinowska S. (1990): Rola centrum w kształtowaniu rzeczowej struktury spożycia. PWE, Warszawa.
- Hałasiewicz A., Kaleta A. (2000): Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich. Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa, Warszawa.
- <http://www.stat.gov.pl>
- Jakość rządzenia: Polska bliżej Unii Europejskiej? (2000). Red. Hausner L., Marody M. Małopolska Szkoła Administracji Publicznej i Fundacja im. Friedricha Eberta, Kraków.
- Możliwości wielofunkcyjnego rozwoju wsi polskiej w kontekście integracji z Unią Europejską.(2000). Red. Stasiak A. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, Warszawa.
- Orłowski W. (2000): Makroekonomiczne uwarunkowania rolnictwa polskiego w długim okresie. IRWiR PAN (tekst powielony), Warszawa.
- Plan rozwoju obszarów wiejskich na lata 2004-2006 (2004). Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 2.03.2004 r., Warszawa.
- Prognoza demograficzna na lata 2003-2030. Seria Informacje i opracowania statystyczne. (2004). GUS, Warszawa.
- Sektorowy Program Operacyjny Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006. (2004). Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 9.06.2004 r., Warszawa.
- Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Zasobów Ludzkich. (2004). Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 16.03.2004 r., Warszawa.
- Sektorowy Program Operacyjny Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, lata 2004-2006. (2004). Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 16.03.2004 r., Warszawa.
- Sikorska A. (2000): Sytuacja ludności wiejskiej na rynku pracy w świetle badań IERiGŻ. [W:] Węzłowe kwestie społeczne wsi. Red. Górlach K., Pyrc A. IERiGŻ, Warszawa.
- Spójna polityka strukturalna rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa. (1998). MRiRW, Warszawa.
- Wilkin J. (2000): Wieś – społeczeństwo – państwo: nowe podstawy dyskursu społecznego w sprawach wsi i rolnictwa. [W:] Modelowanie społeczno-gospodarczego rozwoju obszarów wiejskich Polski w kontekście akcesji do Unii Europejskiej. IRWiR PAN (materiał powielony), Warszawa.
- Woś A. (2000): Uwarunkowania i warianty przebudowy wsi i rolnictwa w okresie do roku 2020. [W:] Strategia rozwoju Polski do roku 2020. ELIPSA, Warszawa.
- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego 2004-2006. (2004). Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 16.03.2004 r., Warszawa.

Abstract. The presented prognosis indicates possible directions and conditions of changes that will take place in the Polish countryside within the next few years. It should be underlined that this period will encompass both positive and negative processes. During this period 2.5 billion Euros (not including money for the Common Agricultural Policy) will be devoted to the development of rural areas. Together with domestic funds, it makes a total sum of 3 billion Euros of available financial resources. Having topped these funds up with investors' own contributions, it will be possible to deal with total financial support of 4.5 - 4.9 billion Euros per annum. This will allow us to change the image of rural areas considerably, especially the level of technical infrastructure and the quality of productive potential of agriculture, as well as agribusiness. Therefore, the countryside and farms will have many more investment opportunities at their disposal. It is predicted that these funds should first of all be devoted to creating new work opportunities in rural areas and subsequently to improve competitiveness of farms due to their progressive concentration and technical modernisation. These processes are strongly related to each other and, therefore, one should not suppose considerable regional farm concentration without providing workplaces for farmers, especially the least skilled. On the other hand, one should mention processes that will make carrying out the intentions difficult. One of them is undoubtedly further limitation of agricultural expenses, especially after year 2013 (Common Agricultural Policy included). The reform of Common Agricultural Policy that took place in 2003 assumed stabilisation of expenses on agriculture as well as their gradual reinvesting in I and II Common Agricultural Policy levels. Further changes that might take place in the subsequent period of planning (2014-2020) are not yet known, which significantly limits the possibilities of outlining aims and priorities for Poland. It should be assumed that further

limitations of funds for agriculture and rural areas in general are yet to come. The above mentioned is supported by the following three reasons:

- More and more popular criticism of the Common Agricultural Policy as it is shaped right now,
- Funds for Common Agricultural Policy after new members with big agricultural population (Bulgaria, Romania, Croatia, Turkey) would need to be increased,
- Negotiations related to liberalisation of world markets within WTO.

Key words: SWOT analysis, Polish agriculture, European Union